

הזהב קונה את הכסף, כמו ששינו במשנתנו, שמטבע זהב נחשב "פירי" ביחס למטבע כסף.

תמה רבי שמעון, ואמר ליה, לאביו: רבי [מורי], הרי שנית לנו ולימדת אותנו בילדותיך [בצעירותך]: הכסף קונה את הזהב, היות ומטבע כסף אינו חשוב כל כך, ונחשב כ"פירי" ביחס למטבע זהב, ולכן מתחייב הלוקח את הכסף לשלם תמורתו במטבע זהב.

וכי תחזור בך ותשנה לנו בזקנותיך שזהב קונה את הכסף!?

אך רבי לא חזר בו ממה שלימד עתה את בנו, כי אכן רבי שינה את דעתו בזקנותו, וסבר שזהב קונה את הכסף.⁽¹⁸⁾

ומפרשת הגמרא: בילדותיה מאי סבר רבי, ובזקנותיה מאי סבר רבי? מה היתה סברתו של רבי מתחילה, ומדוע הוא שינה את

דעתו?

ומפרשינו: בילדותיה סבר רבי: כאשר מעריכים מטבע מול מטבע, כדי להחשיב אחד כ"פירות" ואחד כ"מעות", המטבע החשוב הוא "מעות", והפחות חשוב – "פירות".⁽¹⁹⁾

על כן, דהבא, מטבע של זהב, דחשיב, הוי "טבעא", ומטבע דכספא, דלא חשיב כל כך, הוי "פירא" [פרי] ביחס למטבע הזהב. וקני ליה פירא, משיכת מטבע הכסף לטבעא, את חובת התשלום במטבע הזהב.

אבל בזקנותיה סבר רבי: המטבע ה"חריף" לצאת בהוצאה, ו"עובר לסוחר", הוא נחשב "מעות" ביחס למטבע שהוא פחות חריף לצאת שנחשב כ"פירי".⁽²⁰⁾

לפיכך, כספא דחריף, יוצא בהוצאה, הוי ב-תמ טבעא;⁽¹⁾ ואילו דהבא, דלא חריף לצאת, הוי פירא ביחס למטבע של כסף,⁽²⁾ וקני ליה

המעות – רש"י.

19. והטעם, כי היות והזהב חשוב מן הכסף על כן דמי למעות כנגד פירות, שמעות חשובות מן הפירות – "שיטה מקובצת" בשם "תוספות חיצוניות".

ובחידושים המיוחסים לריטב"א כתב בשם רבו שזהב נחשב מטבע לעומת כסף כי צורת המטבע של זהב מחשיבה את הזהב, יותר ממה שכסף נעשה חשוב יותר על ידי צורת המטבע שלו, ראה שם.

20. דדמי לפירות שאינם יוצאים בהוצאה – "שיטה מקובצת" בשם "תוספות חיצוניות".

1. ביחס למטבע זהב, וביחס לכל מטבע.

2. מטבע זהב לעומת מטבע זהב הוי טבעא

18. כתב הריטב"א: קים לן שלא החליף רבי את משנתו מחמת שכחה, שהרי לא חזר בו עכשיו, אדרבה עמד בדברי זקנותו, ואף אין כאן מחלוקת תנאים שנאמר: בילדותו סבר רבי כתנא זה, ובזקנותו חזר בו וסבר כתנא שני, אלא שהיו שתי גירסאות בדברי רבי מאיר, בילדותו הכריע רבי כגירסא זו, ובזקנותו חזר בו והכריע כגירסא האחרת, וכן נראה מפירוש רש"י. [כלומר מפירוש רש"י נראה שאין כאן שכחה ולא מחלוקת תנאים, אלא ספק מה אמר רבי מאיר, וראה בהערה בעמוד ב].

וראה בירושלמי כאן שרבי שמעון חלק על אביו וסבר כילדותיה דרבי ולא כזקנותיה, ונוסח המשנה בגירסת הירושלמי היא: הכסף קונה את

פירא לטבעא.

לפיכך, הזהב קונה את הכסף, כשם שמטלטלין ופירות מחייבים את תשלום המטבעות, ואין הכסף קונה את הזהב, כשם שמעות אינם קונות את המטלטלין.

אמר רב אשי: כמו ששנה רבי בילדותיה **מסתברא**, ובודאי כך קיבל רבי מרבו⁽³⁾ רבי מאיר.

"סתם משנה", כלומר משנה שלא נזכר בה מי שנה אותה, כדעת רבי מאיר היא נשנית.⁽⁴⁾ לפיכך, אפשר להוכיח מדברי "סתם משנה" מה דעתו של רבי מאיר באותו ענין.

מדקתני במשנתנו [שהיא "סתם משנה", כדעת רבי מאיר]: **הנחשת קונה את הזהב**, ומכאן⁽⁵⁾ יש להוכיח שרבי מאיר סובר: כסף הוא "פירא" ביחס לזהב, כילדותו של רבי.

שהרי מה חידוש יש במה ששנינו נחשת קונה את הכסף, אחרי ששנינו זהב קונה את הכסף!?

ואמנם **אי אמרת בשלמא**, הכסף קונה את הזהב, היות **וכספא לגבי** [ביחס] **דהבא**, **פירא הוי**.

היינו, אתי שפיר, דקא **תני** במשנה, בבא נוספת — **הנחשת קונה את הכסף**, וחידוש יש בדבר, דאף על פי דכסף **לגבי דהבא**, **פירא הויא**, מכל מקום, כסף **לגבי נחשת**, **טבעא הוי**.⁽⁶⁾

אלא אי אמרת: הכסף אינו קונה את הזהב, היות **וכספא לגבי דהבא**, **טבעא הוי**.

אם כן, הבא הנוספת: הנחשת קונה את הכסף, משנה שאינה צריכה היא.

כי **השתא** אם לענין כסף **לגבי דהבא דחשיב**

בטבעא — מאירי.

3. רש"י. [וכשיטתו בעירובין יג ב ד"ה דחזיתיה. אמנם יש אומרים שרבי לא למד אצל רבי מאיר, ראה ירושלמי ביצה ה ב].

לפי זה הנידון הוא מה שמע רבי מרבי מאיר, האם שמע ממנו שכסף קונה את הזהב, כפי ששנה רבי לרבי שמעון בני בילדותו, או ששמע ממנו שזהב קונה את הכסף.

אך לפי דברי הריטב"א [הובאו דבריו בעמוד א], רבי קיבל מתלמידי רבי מאיר שתי נוסחאות, והכריע בילדותו כנוסחא זו, ובזקנותו כמו הנוסחא השניה, ורב אשי הוכיח כמו הכרעת רבי הראשונה מתוך דברי המשנה.

4. סנהדרין פו א.

5. כי הנידון אינו אלא בדין זהב עם כסף, אבל לענין נחשת עם כסף אין מחלוקת, וכולם גורסים כך, אם כן מן הסיפא אפשר להוכיח כילדותו של רבי בדין של הרישא — ריטב"א.

6. שלא תאמר, אי אפשר להחשיב את אותו חפץ, פעם כמטבע, פעם כמטלטלין, ויש לתת לו שם קבוע, או כך או כך, קא משמע לן, ודאי מטבע הוא בעצמותו, ומכל מקום כאשר מחליפים מטבע במטבע, יש מקום להחשיב את האחד **ביחס** לחבירו כפרי או כמטבע, ראה בריטב"א.

ובתוספות הרא"ש כתב שאין חידוש בדבר, ואדרבה, אפשר ללמוד את דין הנחשת מדין הזהב בקל וחומר: אם כסף קונה את הזהב, למרות שהוא חריף, היות וזהב חשוב ממנו, פשיטא שנחשת קונה את הכסף, היות והכסף

ודחינן: אין מכאן ראיה, כי לעולם יש לומר שרבי מאיר לימד את רבי כפי שהוא שנה בזקנותו; הזהב קונה את הכסף, ואף על פי כן, איצטריך לשנות לו שנחשת קונה את הכסף.

כי סלקא דעתך אמינא היות והני פריטי של נחשת, באתרא דסניי, שהם הולכים ויוצאים בהוצאה, אינהו חריפי ועוברים לסוחר טפי מכספא, (8) אם כן אימא: נחשת טבעא הוי ביחס לכסף.

קא משמע לך, כיון דאיכא דוכתא [מקום] דלא סגי ביה כלל, (9) פירא הוי [היות ויש

מיניה, אמרת: טבעא הוי [אם כסף ביחס לזהב, נחשב מטבע, היות וזהב חשוב יותר מן הכסף] למרות שכסף חריף ויוצא בהוצאה יותר מן הזהב.

כסף לגבי נחשת, דאיהו [כסף] חשיב מן הנחשת וגם איהו חריף לצאת בהוצאה יותר מן הנחשת, (7) מבעיא, וכי אטו צריך לומר שכסף נחשב "מטבע" ביחס לנחשת?!

וממה ששנה רבי מאיר לרבי בבא זו של נחשת וכסף, יש ללמוד שרבי מאיר לימד אותו שכסף קונה את הזהב, ועל כן היה צריך לחזור ולשנות לו שנחשת קונה את הכסף, למרות שזהב אינו קונה את הכסף.

חשוב ממנו וגם חריף.

ומה שכפל התנא את דבריו ושנה את שניהם, אינו אלא היות ורצה לשנות דבר והיפוכו — מצד אחד כסף נחשב "טבעא", ומאידך נחשת הוא "פירא", וראה עוד בחידושים המיוחסים לריטב"א.

7. נתפרש על פי הגירסא שלפנינו, ותוספות הרא"ש גרסו: לגבי נחשת דאיהו חשיב מיניה ואיהו חריף. וכתבו דמדלא גרסינן מיניה לענין חריפות כמו לענין חשיבות, משמע ששניהם שוים בחריפות ומכח חשיבות עביד קל וחומר. ואף על פי שכסף נחשב מטבע ביחס לזהב, למרות שזהב חשוב ממנו, שאני כסף שיש לו מעלת חריפות, וזהב לא חריף כלל, הלכך עדיף ליה חריפות מחשיבות, אבל כסף נחשת השוים בחריפות, שפיר עביד קל וחומר מהא דכסף חשוב.

8. בפשוטו הכוונה שבכל מקום שהנחושת יוצא, הוא חריף יותר מכסף, אך בתוספות הרא"ש כתב: כלומר בכל מקום הם שוים לכסף

בחריפות, ויש מקומות דחריפי טפי. [וכן משמע בתוספות רבינו פרץ]. אם כן אימא טיבעא הוי — בכל מקום.

9. א. על פי תוספות רבינו פרץ. והנה, לפי גירסת הספרים שלפנינו [שהיא גירסת תוספות בתחילת הפרק ועוד ראשונים], כסף יוצא בכל מקום ונחשת אינו יוצא בכל מקום. [ומאידך — במקומות בהם הנחשת יוצא, נחשת חריף יותר מכסף].

אך בריטב"א מבואר שנחשת עדיף מכספא כיון דנחשת סגי בכל דוכתא, משמע שכסף אינו יוצא בכל מקום.

ב. בפשוטו משמע ש"דוכתא" היינו מקומות בארץ, אם כן כוונת הגמרא היא שישנם מקומות בארץ בהם הנחשת כלל אינו יוצא. [וכתב הרש"ש: אתרא הוא חלק גדול מן הארץ ודוכתא הוא חלק קטן].

אך בריטב"א כתב: דלא משמשי בפריטי אלא בדברים דקים דלא אפשר בכספא, דכל דאפשר בכספא, לא משמשי אלא בכספא. כלומר, כאשר אדם קונה דבר פחות בערכו, הרי

שיש להוכיח מהמעשה שמביאה הגמרא:

ד**רב אוזיף** [לזה] **דינרי זהב מברתיה** [בתו]
דרבי חייא, **לפוף אייקור דינרי זהב**, ביחס
 לדינרי כסף. ⁽¹³⁾ **אתא** [בא] **רב לקמיה דרבי**
חייא לשאול אותו אם יכול הוא לשלם לה

מקום שבו מטבע של נחשת כלל אינו יוצא
 בהוצאה, על כן "פרי" הוא נחשב, ולא
 מטבע. ⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾

ואף ⁽¹²⁾ **רבי חייא סבר** כדעת רבי בילדותו
 שמטבע של **דהבא טבעא** הוי ולא פירא, כפי

אינו חריף כלל – ריטב"א] והוי טיבעא. וכן
 דעת תוספות הרא"ש, הרשב"א והמאירי.

[וב"פני יהושע" כתב בכוננת תוספות,
 שנחשת נחשב מטבע לגבי זהב, וגם זהב הוי
 מטבע לגבי נחשת, אמנם ברשב"א ובריטב"א
 כתבו דזהב הוי פירא לגבי נחשת].

אבל הרא"ש עצמו חולק וכתב: יראה לי
 דפירא הוי נגד דהבא, דנהי דאהני חריפות
 לכספא כדי לבטל חשיבות הזהב ולעשותו פירא,
 שאני כספא דאיהו נמי חשוב, וגם חריף טפי
 דאזיל בכל דוכתא, אבל נחשת דלא חשיב, אף
 על גב דסגי בכל אתרא, לא אהני ליה חריפותיה
 לבטל חשיבות הזהב, וכן משמע סידרא
 דמתניתין כו'.

כלומר, הרא"ש סובר שגם אליבא דקנותו
 של רבי יש נפקא מינה ב"חשיבות", ואמנם כנגד
 כספא אין מועילה חשיבות הזהב, אבל כנגד
 נחשת, גורמת חשיבות הזהב, שיהיה הזהב
 מטבע ולא פירא, וכן דעת הרמב"ן וכתב הר"ן
 דכן משמע בירושלמי.

12. לפי הירושלמי, שרבי שמעון בנו של רבי
 סבר כילדותו של רבי, ולא קיבל את חזרתו של
 אביו בימי זקנותו, אתי שפיר לשון "אף".

13. להלן מבואר שדינר זהב שוה לערכם של
 עשרים וחמישה דינרי כסף, אך שייך שערכם של
 דינרי הכסף ירד ויהיה דינר זהב שוה יותר
 מעשרים וחמישה דינרי כסף, ואפשר שערכם
 יעלה ויהיה בערכו של דינר כסף פחות מעשרים
 וחמישה דינרי כסף.

הוא משתמש בפרוטות של נחשת ולא במטבע
 של כסף, אבל כאשר הוא קונה דבר שלפי ערכו
 אפשר לשלם עליו במטבעות של כסף, אינו
 משתמש אלא בכסף ולא בפרוטות של נחשת.
 ו"דוכתא" דהכא היינו סוג מסויים של מקח
 וממכר.

ומה שאמרו לעיל דנחשת סגי בכל דוכתא,
 לדברי ריטב"א שהובא לעיל אות א, הכוונה בכל
 מקום בארץ אפילו במקומות של בני אדם
 עניים, וראה עוד לשון הרא"ש סוף סימן א
 ובדברי תוספות הרא"ש.

10. היות ויש מקומות שאין נחשת יוצא בהם
 כלל, על כן בכל מקום נחשת נחשב "פירא" –
 חידושים המיוחסים לריטב"א בשם ר' שלמיה.
 [ראה ברמב"ם (מכירה ו 1): דינרין שאינן יוצאין
 באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהם עד
 שמשנין אותן למטבע אחר, הרי הן כפירות לכל
 דבר כו'].

11. כתב הרא"ש בשם התוספות [ראה "שיטה
 מקובצת" בשם גליון תוספות]: נחשת הוי
 טיבעא לגבי דהבא. וראיה לכך: מדהוה סלקא
 דעתך דאפילו לגבי כספא הוי טיבעא, ואף על
 גב דדחי לה, מכל מקום כיון דסלקא דעתך
 להחשיבו אפילו מכסף, אף על פי שזה נדחה,
 מכל מקום נשאר לו חשיבות של טיבעא נגד
 זהב.

כלומר, אמנם כנגד כסף, מטבע נחשת הוי
 פירא, כי אינו נחשב חריף כנגד מטבע כסף, אבל
 כנגד זהב ודאי דנחשת חריף טפי [שהרי זהב

את אותו סכום של דינרי זהב שהוא לזה ממנה.

כי אמנם הוא משלם לה את אותו סכום של דינרי זהב, אך היות וביחס לדינרי כסף, עלה ערכם של דינרי הזהב, אם כן הרי זה כאילו הוא מחזיר לה יותר ממה שקיבל ממנה מתחילה, ושמה אסור דבר זה משום ריבית?

אמר ליה רבי חייא: זיל שלים לה טבין ותקילין [מטבעות טובות שלא נחסר ממשקלם]. כלומר, צריך אתה לשלם לה את מלא הסכום שלוית ממנה, ואין לך לחשוש משום ריבית.

ענה מוכיחה הגמרא שרבי חייא סובר שזהב נחשב מטבע ולא פירי:

כאשר משתנה ערכו של חפץ כלפי מטבע, נחשב הדבר שהחפץ עלה בשויו, או ירד, ביחס למטבע, ואין אומרים: המטבע עלה או ירד בשויו ביחס לחפץ, כי המטבע עומד במקומו ואילו ערכו של החפץ יכול להשתנות.

אי אמרת בשלמא דחבא טבעא הוי [אם תאמר שדינר זהב, נחשב "מטבע" ולא "פירא"] **שפיר**, מובן פסקו של רבי חייא, כי רב לזה והחזיר את אותו סכום שהוא לזה.

א. כשם שאסור מן התורה לשלם ריבית על הלואת ממון, כך אמרו חכמים הלוחה סאה פירות על מנת לשלם לו פרות, והתייקרו הפירות, אסור לו לשלם את אותה כמות של פירות, ועליו לשלם רק כפי ערכם הממוני של הפירות בשעת ההלואה.

ב. ולא עוד, אלא שאסרו חכמים ללות סאה פירות על מנת לשלם סאה פירות, שמא יתייקרו הפירות, ויבא לידי ריבית.

ג. איסור ריבית זה של "סאה בסאה" אינו אלא איסור דרבנן, ואם יש ברשותו של הלוחה מאותו מין של פירות, בשעת ההלואה, אין כאן איסור, היות ונחשב הדבר כאילו הפירות שברשות הלוחה נקנים ומשתעבדים למלוח, ואף אם יתייקרו הפירות, הרי הם התייקרו ברשותו של המלוח, ואין כאן ריבית.⁽¹⁴⁾

אלא אי אמרת: מטבע של זהב "פירא" הוי, הוה ליה, נמצא שרב הוא כלוחה סאה של פירות, על מנת לשלם את חובו בסאה אחרת של פירות.⁽¹⁵⁾

והיות שדינרי הזהב התייקרו, הרי אסור לרב לשלם את אותו סכום של דינרי זהב, ועליו לשלם לפי ערכם בשעת ההלואה.

14. ראה להלן, שיש מן הראשונים הסוברים שלא נאמר היתר זה, אלא כאשר לוחה בסתמא ולא קבע זמן לתשלום.

15. א. תמהו הראשונים: וכי מה ראה היא זו? הרי עד כאן לא אמרנו שזהב נחשב "פירא" אלא כאשר מוכר זהב תמורת כסף, אבל מטבע זהב כנגד מטבע זהב, הוי ליה טיבעא בטיבעא כפי

שהובא לעיל עמוד א' הערה 2]. אם כן, מה ימנע את רב לשלם דינרי זהב עבור דינרי זהב, אפילו אם נאמר זהב "פירא" הוא ביחס לכסף?!

ותירצו התוספות [מה א ד"ה לגבין על פי הגמרא [שם] שהיות ולענין מקח וממכר נחשב מטבע של זהב כפירא ביחס למטבע של כסף, על כן החמירו לענין ריבית ואמרו שהלואת זהב

וממה שפסק רבי חייא לרב שעליו לשלם לבתו את מלא סכום דינרי הזהב שהוא לזה, יש להוכיח שרבי חייא סובר: מטבע "טיבעא" הוא ולא "פירא", ואין כאן איסור ריבית, כי אין ערכו של מטבע משתנה. (16)

ודחינן: מכאן אין להוכיח, כי יתכן שאכן רבי חייא סובר שמטבע זהב נחשב "פירא", ואף על פי כן, יכול רב לשלם בדינרי זהב שהוקרו, היות ורב דינרי זהב הוא ליה בשעת ההלואה.

וכיון דהווי ליה דינרי זהב, נעשה כאומר לה: הלויני דינרים לזמן מועט, עד שיבא בני, או עד שאמצא את המפתח כדי להוציא את הדינרים שלי. (17)

והרי לא אסרו חכמים ללות ולשלם סאה בסאה כאשר היו לו פירות ברשותו בשעת ההלואה. (18)

א. האשה מתקדשת לבעלה בפרוטה ובשוה

כנושה" — לקחת ריבית, משמע דשוה בשוה מותר. [כלומר, אם כן אי אפשר לאסור הלואה זו אפילו מדרבנן, ראה בט"ז יורה דעה קיז א.].

16. ומה שעכשו נותנים יותר דינרי כסף עבור אותם דינרי זהב, אין זה מחמת שדינרי זהב התייקרו, אלא לפי שדינרי כסף נעשו זולים בערכם ביחס לדינרי זהב, כפי הכלל שבידינו: ערכו של חפץ משתנה ביחס למטבע, ולא להיפך.

17. א. עד שיבא בני כו' הוא לשון המשנה [עה א] ושם מדובר על הלואת פירות, והוא הדין נמי בנידון דידן.

ב. כתב הריטב"א: כיון שיש לו פירות בביתו, אף אם קבע לו זמן לפרעון, אין איסור ללות סאה בסאה, אי נמי באופן שקבע זמן לפרעון אסור ללות אף על פי שיש לו והכא לא שרי אלא כשלוה ממנה בסתמא. [ראה שם שדעת רב היתה לשלם לפני שלשים יום]. וראה בהערה הבאה בשם הר"ן.

18. א. לפי תירוץ הגמרא, שרב החזיק ברשותו דינרי זהב, צריך ביאור מה היה ספיקו של רב, ומה הוצרך לשאול את רבי חייא, הרי אפילו אם

בזהב, הרי היא כהלואת פירות בפירות [היות ואין מטבע של זהב נחשב מטבע לכל דבר — רמב"ן].

ב. והנה להלן מה א אמרו שלדעת רבי בילדותו אף על פי שכסף נחשב כ"פירא" לגבי זהב, מכל מקום מותר ללות כסף תמורת כסף, ולדעת תוספות הג"ל אין חילוק בין כסף לילדותו של רבי, לבין זהב לזקנותו של רבי, וצריך לומר שהסוגיא כאן אינה סוברת שמותר ללות כסף בכסף לפי ילדותו של רבי. [ומה שאמרו להלן אינו מסקנת הסוגיא שם, ראה שם בתוספות].

וברשב"א [כאן] כתב לחלק בין הלואת כסף בכסף להלואת זהב בזהב, כי כסף נחשב מטבע, אפילו לילדותו של רבי, יותר מאשר זהב לזקנותו של רבי, היות וכסף הוא מטבע לגבי עצמו וגם לגבי נחשת, אבל זהב אינו נחשב מטבע אלא כלפי עצמו, ולגבי כל המטבעות האחרות בין כסף בין נחשת הרי הוא "פירא" ראה לעיל הערה 11 וראה עוד בריטב"א ובמאירי. [ולשיטתו של המאירי מותר ללוות פרוטות של נחשת עבור פרוטות נחשת].

ובחידושים המיוחסים לריטב"א הוסיף: היתר הלואת כסף בכסף מקרא מלא הוא [שמות כב כד]: "אם כסף תלוה את עמי... לא תהיה לו

פרוטה(19)

אמר רבא: האי תנא דלקמן סבר: דהבא טבעא הוי.

דתניא בכרייתא:

א. "פרוטה" שאמרו חכמים, שיעורה הוא: אחד משמונה באיסר האיטלקי, [איסר האיטלקי" שוה שמונה "פרוטות"]⁽²²⁾.

ולמאי נפקא מינה לנו, לדעת את ערכה של הפרוטה?

לקדושי אשה, שאם נתן לה חפץ או מטבע שהוא שוה אחד משמונה ב"איסר האיטלקי", הרי זו מקודשת, כדין מקדש אשה ב"פרוטה".

ב. המוכר חפץ לחבירו במחיר גבוה מערכו של החפץ [וכן הלוקח חפץ במחיר נמוך מערכו] הרי זו אונאה; אם היה שעור האונאה "שתות" – שישית ממחיר החפץ,⁽²⁰⁾ עליו להחזיר את האונאה; אם הונה אותו ביתר מ"שתות" – הרי המקח בטל.

ג. נאמר בתורה [במדבר יח טו–טז]: "אך פדה תפדה את בכור האדם. ופדויו מבן חודש תפדה, בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש, עשרים גרה הוא". "שקל" של תורה, שוה ל"סלע" שהיה נוהג בזמן חז"ל, והיות שיש בסלע ארבע דינרים, נמצאו חמשת שקלים עשרים דינרי כסף.⁽²¹⁾

סמך על זה שאם יתייקרו הוא ישלם לה כשעת ההלוואה.

ובט"ז [יורה דעה קסב ג] כתב שרם לזה ממנה דינרי זהב, אבל לא התחייב להחזיר לה דוקא דינרי זהב, ואפשר שיתן לה מטבע אחר, ורבי חייא התיר לו לשלם בדינרי זהב, אף על פי שהם התייקרו. וראה עוד מה שהביא ב"דבר יעקב".

19. משנה קידושין ב א.

20. ראה להלן מט ב מחלוקת אמוראים אם "שתות מקח" דוקא שנינו, או "שתות מעות" נמי שנינו.

21. אפשר לפדות גם בחפץ השוה בערכו לחמשה שקלים של תורה.

22. א. כאשר האיסר הוא אחד מעשרים וארבעה

זהב נחשב "פירא" אין איסור בהלוואה זו! ?
וכתבו התוספות: במשנה לקמן [עה א] מבואר שהלל חולק על קולא זו, וסובר שאף אם יש ללוה פירות באותה שעה, אסור הוא ללות סאה בסאה, ורב הסתפק אם הלכה כהלל או כחכמים.

והר"ן כתב: סלקא דעתיה של רב שמא דוקא אם אמר לו בפירוש עד שיכא בני כו', אבל כאן לא אמר לה רב בפירוש שהוא יחזיר לה לאחר זמן מועט, ורק נעשה כאומר הוא. [ראה בהערה הקודמת].

ב. צריך ביאור, איך רב לווה מבתו של רבי חייא דינרי זהב בדינרי זהב, לפי מה שהיה מסתפק לומר שיש כאן הלוואת סאה בסאה באופן האסור! ?

וכתב הרשב"א: מעיקרא היה פשוט לו שהלכה כתנא קמא, ולבסוף התעורר בלבו ספק שמא הלכה כהלל.

ובתוספות הרא"ש כתבו: מתחילה כשלוה

ב. "איסור האיטלקי" הוא אחד מעשרים וארבעה ב"דינר" של כסף [דינר] של כסף שוה עשרים וארבעה "איסורים".

למאי נפקא מינה?

למקח וממכר, שאם מכר לו דינר ביותר מעשרים וארבעה איסורים, הרי נתאנה הלוקח, ואם הוסיף "שתות" במחיר הדינר, חייב להחזיר את אונאתו.⁽²³⁾

ג. "דינר" של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה ב"דינר" של זהב [דינר] של זהב שוה עשרים וחמשה דינרי כסף.⁽²⁴⁾

למאי נפקא מינה?⁽²⁵⁾

לפדיון הבן, שאם אבי הבן נתן לכהן דינר זהב לפדיון בנו, מחזיר לו הכהן חמשה דינרי כסף, שהם חמישית מערכו של דינר הזהב, שהרי אבי הבן צריך לתת לו חמשה שקלים של תורה, שערכם עשרים דינרים – ארבע חמישיות של דינר זהב בזמן חז"ל.

ומבבא זו, של ערך דינרי כסף לעומת דינר זהב, שנפקא מינה לענין פדיון הבן, מוכיח רבא, שתנא זה סובר: מטבע זהב נחשב "טבעא" ביחס למטבע של כסף.⁽²⁶⁾

ביחס לדינר זהב, מכל מקום ביחס לאיסורים עומד דינר כסף במקומו – "אוצר מפרשי התלמוד". וראה עוד בריטב"א, ב"מחנה אפרים" [ריבית סימן כה] ו"אבני מילואים" [קיד א].

24. הקשה רבינו תם: איך יתכן שערכו של דינר זהב, בזמן חז"ל, היה פי עשרים וחמשה מערכו של דינר כסף, הלא בזמן הזה [זמנם של בעלי התוספות] זהב שוה לכל הפחות פי שנים עשר מכסף?!?

ותירץ: דינר זהב בזמן חז"ל היה שוקל כמו שני דינרי כסף, לפי שזהב כבד מכסף וגם דינר זהב היה עבה יתר מדינר כסף.

ובתוספות הרא"ש הביא ראיה מן המדרש שזהב אינו שוה אלא שנים עשר של כסף [וראה שם מאי טעמא אמרו כ"ה דינרי כסף ולא כ"ד].

25. ככולם היה יכול לומר דנפקא מינה למקח ומכר, אלא שרצה להזכיר בכל אחד נפקא מינה אחרת – תוספות.

26. מתוך דברי הגמרא משמע שהיתה לפנייהם ברייתא שמפורש בה דנפקא מינה לענין פדיון

בדינר כסף, כי לפעמים מחיר האיסור משתנה, ויתכן שיהיו שלשים ושנים איסורים שוים דינר כסף אחד בלבד – תוספות.

ב. ראה בירושלמי קידושין [פרק א הלכה א ד א] דפליגי רבי חנינה ורבי מנא כאשר יש באיסור רק שש פרוטות, רבי חנינה אומר: נחשת [הפרוטות] במקומו עומד, כספא [האיסור] הוא שהתייקר הוא שהוול. ורבי מנא אומר: הכסף במקומו עומד, נחשת הוא שהתייקר הוא שהוול. [וראה ברא"ש סימן כ ד"ה חמש פרוטות אם "איסור" הוא מטבע כסף או נחשת].

23. רש"י. [כאשר דינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף – תוספות הרא"ש].

ותוספות פירשו במי שמכר חפץ בעשרים וארבעה איסורים, בשעה שהיו כ"ד איסורים בדינר, ואחר כך הוולו האיסורים והיו ל"ב איסורים בדינר, וקא משמע לן שאינו יכול לפטור את עצמו בעשרים וארבעה דינרים ולומר: הדינר הוא שהתייקר, והאיסור עמד במקומו, אלא – יתן לו דינר כסף או ל"ב איסורים. [לדעת מהרש"א מדובר דוקא באופן שדינרי כסף עומדים בערכם ביחס לדינר זהב, אך ב"כוס הישועות" פירש שאף אם התייקרו דינרי כסף

חמישיות של דינר זהב. (27)

אם נתן אבי הבן לכהן דינר זהב ששזה עשרים דינרים, עליו להחזיר לו ארבעה דינרים, ואם שוה דינר הזהב שלשים דינרים, עליו להחזיר לו ששה דינרי כסף. (28)

אלא אי אמרת מטבע של זהב "פירא" הוי, ביחס למטבע של כסף, ומטבע של כסף נחשב "טיבעא" ביחס למטבע של זהב.

אם כן, כאשר משתנה היחס שבין דינר זהב לדינרי כסף, אנו אומרים שערך דינר הזהב השתנה, וערך דינרי הכסף עמד במקומו.

נמצא שבכל אופן, על אבי הבן לתת לכהן ערך של עשרים דינרי כסף, ואם יתן לו

כי, **אי אמרת בשלמא,** מטבע של זהב "טיבעא" הוי, ביחס למטבע של כסף, ומטבע של כסף נחשב "פירא", ביחס למטבע של זהב.

אם כן, מובנים דברי הברייתא שמשער התנא את שיעור חיוב פדיון הבן במידי דקיין, במטבע שערכו קצוב.

שהרי אם משתנה היחס שבין דינר זהב לדינרי כסף, אנו אומרים שערך ה"מטבע" — דינר הזהב, עמד במקומו, וערך ה"פירא" — דינרי הכסף, עלה או ירד.

אם כן, בין כאשר ימכר דינר זהב בעשרים דינרי כסף, בין כאשר הוא ימכר בשלשים דינרי כסף, שיעור פדיון הבן הוא ארבע

ב. הקשה הריטב"א: הרי אפילו אם נאמר שזהב נחשב מטבע ולא "פירא", מכל מקום איך יתכן לומר שמצוות פדיון הבן מתקיימת בארבע חמישיות דינר זהב, גם כאשר אינם שוים כעשרים דינרי כסף?!

הרי מקרא מלא דיבר הכתוב: "חמשת שקלים כסף", שהם חמישה סלעים כסף שנהגו בזמן חז"ל, והם עשרים דינרים, והיאך אפשר לפחות משיעור זה?!

ותירץ: התורה שיערה "חמשת שקלים" לפי אותו זמן שהיה דינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף, אבל שיעור מצות פדיון הבן הוא בזהב שערכו קצוב, ושזה בכל זמן, כי אם תאמר "שקלים כסף" אמר הכתוב, ושיעור המצוה הוא דוקא בכסף, הרי היות וכספא פירא הוא שערכו משתנה, נמצא שאין שיעור פדיון הבן קצוב בכל זמן. [ראה עוד בתוספות הרא"ש וב"חזון איש" יורה דעה קפב א].

28. רש"י לפי גירסת מהרש"ל. [ובריטב"א כתוב

הבן וכו', כי אם תאמר שהתנא אמר רק דינר כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר זהב, והגמרא היא שהוסיפה דנפקא מינה לפדיון הבן, הרי אי אפשר להוכיח מדבריו שהוא סובר דהבא טבעא וכספא פירא, כי יתכן שיש נפקא מינה אחרת בדבר.

אלא שאף אם תאמר בכולם נפקא מינה למקח וממכר, יש להוכיח שדינר זהב הוא "טיבעא" לגבי דינרי כסף לפי שיטת התוספות לעיל, ואף לפי שיטת רש"י שם, ראה תוספות ד"ה אחד ותוספות הרא"ש ד"ה למקח.

27. א. היות וחמשה סלעים כסף שוים עשרים דינרים "רגילים" [שעשרים וחמשה מהם שוים לערכו של דינר זהב].

ואם רוצה האב לתת לכהן דינרי כסף, עליו לתת לו עשרים כאשר כ"ה מהם שוים כדינר זהב, או ט"ז דינרים כאשר דינר זהב שוה לעשרים דינרים, וכן כ"ה דינרי כסף כשדינר זהב שוה כשלשים דינרי כסף.

מטבע של זהב, עליו לשער את ערכו, בהתאם לדינרי הכסף.

אם כן תיקשי: וכי אטו משער התנא במידי דאוקיר וזיל [בדבר שמחירו משתנה, פעמים הוא מתייקר, ופעמים הוא זול]?!?

והרי זימנין, לפעמים, דאם אבי הבן נתן לכהן דינר זהב, מהדר ליה כהנא, על הכהן להחזיר לו חלק ממה שקיבל ממנו. [כל עוד שדינר זהב שוה יותר מעשרים דינרי כסף].

וזימנין, דמוסיף ליה איהו, אבי הבן, לכהנא, אם דינר זהב שוה פחות מעשרים דינרי כסף, על אבי הבן להוסיף על דינר הזהב,

ולהשלים את מה שנתן לכהן, לשיעור חמשת שקלים של תורה, שהם עשרים דינרי כסף בזמן חז"ל.⁽²⁹⁾

והרי דרך התנא לשער בדבר שמחירו קצוב, ויהיה אפשר לקבוע לפי ערכו, את שיעור מצות פדיון הבן, ולא מסתבר לומר שהתנא שיער, בדבר שאינו קצוב.⁽³⁰⁾

אלא, ודאי, שמע מינה: התנא של הברייתא סובר: מטבע של זהב "טבעא" הוי, ביחס למטבע של כסף, ולא "פירא".

ומסקינן: אכן, שמע מינה.

שבכל אופן מחזיר לו חמשה דינרים, וצריך תלמוד].

29. נתפרש על פי פשוטו שמהדר ומוסיף מתייחס אל דינר הזהב, אך הריטב"א נטה מביאור זה, היות ומשמע "מהדר" הוא כאשר דינר זהב עלה בערכו, ו"מוסיף" הוא כאשר דינר זהב ירד בערכו. ולדבריו, מדובר כשהאב נתן לכהן ארבע חומשי דינר זהב, ועל כן, כאשר דינר כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר זהב, אין הכהן צריך להחזיר לאבי הבן, ולא אבי הבן מוסיף לכהן; כאשר ישנם יותר מעשרים וחמשה דינרי כסף בדינר זהב, על הכהן להחזיר מקצתם, וכשהם פחות מעשרים וחמשה צריך האב להוסיף על ארבע חמישיות דינר הזהב. וראה עוד בתוספות רבינו פרץ.

עשרים וארבעה איסרים בדינר כסף, ועשרים וחמישה דינרי כסף בדינר זהב אחד, אך לפעמים יהיה שיעור קידושין אחד מששה באיסר – כאשר מחיר הכסף ירד, ויהיו יותר משלשים ושנים דינרי כסף בדינר זהב אחד, ותיקשי: הרי אמרת שאין דרך התנא לשער בדבר שאין ערכו קצוב?!

יש לומר: אמנם כל המטבעות תלויים בדינר זהב, אבל מכל מקום אפשר לשער קידושין לפי מטבע כסף, היות והיחס בין כסף לנחושת הוא קבוע, ואם יעמוד הכסף על ערכו ביחס לזהב, ואילו ביחס לנחושת ישתנה ערכו, נקבע שיעור קידושין לפי מטבע הכסף, ואנו אומרים הנחשת הוא שהתייקר או שהוזל, ואילו הכסף עמד על מקומו, היות וכסף נחשב מטבע ביחס לזהב. [למרות שביחס לזהב הוא נחשב "פירא"]. – על פי רמב"ן ורשב"א.

ובתוספות כתבו שהתנא שיער את הכל במטבע של זהב, והכי קאמר: פרוטה היא אחד משמונה באיסר האיטלקי כאשר איסר הוא אחד מעשרים וארבעה בדינר כסף, ודינר כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר זהב. וראה עוד

30. ואם תאמר: אם כן, איך שיער התנא את קידושי אשה לפי מטבעות של כסף, והרי כסף הוא מטבע שערכו משתנה – ביחס לזהב, ונמצא שאמנם לפעמים יהיה שיעור קידושין אחד משמונה באיסר האיטלקי – כאשר יש

תנן התם במסכת מעשר שני [פרק ב משנה ז]:

א. בפרשת מעשר שני נאמר [דברים יד כב – כג]: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" וגו', "ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהורך" וגו'. ומכאן שמעשר שני נאכל בירושלים.

ועוד נאמר [שם כד – כה]: "וכי ירבה ממך הדרך, כי לא תוכל שאתו" וגו', "ונתתה בכסף, וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך... ואכלת שם לפני ה' אלהיך, ושמת אתה וביתך". כלומר, אם קשה לו לשאת את פירות המעשר שני לירושלים, נתנה לו התורה רשות לפדות את הפירות בכסף, לקחת את הכסף לירושלים, ושם לקנות בכסף מאכל ומשקה, ולאכלם בקדושה בירושלים.

ב. "סלע" הוא מטבע של כסף, שערכו ארבעה דינרי כסף.

בית שמאי אומרים: לא יעשה, יחליף, **אדם, סלעין של כסף שיש בהם קדושת מעשר שני, בדינרי זהב,** כדי להקל עליו את משא הדרך. (31)

ובית הלל מתירין, להחליף את מטבעות הכסף במטבעות זהב, ומפרש ואזיל טעמם של בית שמאי ובית הלל:

רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו במה חלקו בית שמאי ובית הלל:

חד משניהם אמר: מחלוקת בית שמאי ובית הלל בסלעים של כסף, שרוצה הוא לחללם על דינרים של זהב.

בית שמאי סברי: כספא טבעא הוא ביחס לדהבא, ו**דהבא פירא** הוא, ו**טבעא אפירא** [על פרי] לא מחללינן.

שהרי הכתוב אומר: "וצרת הכסף" שבו פדית את המעשר, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה'", ושם – "ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך", אבל מחוץ לאותו מקום, אין מחללים את הכסף על פירות. (32)

והיות ומטבע של זהב נחשב פרי ביחס למטבע של כסף, על כן, המחלל סלעים של כסף על דינרי זהב, הרי הוא כמחלל כסף על פירות, ואסור לעשות כן מחוץ לירושלים.

ובית הלל סברי: כספא פירא הוא ביחס לדהבא, ו**דהבא טבעא** הוא, ו**פירא אטבעא**

ב"פורת יוסף".

31. היות ומשקלו של זהב, הוא אחד לשנים עשר ממשקל הכסף באותו ערך, כמבואר לעיל הערה 24.

ויש לדון במה שכתב רש"י שהחילול הוא מחמת משא הדרך [וכן כתב רש"י להלן מה א ד"ה הפורט סלע] האם אין היתר לכתחילה

לחלל מעשר שני "פירא" אטיבעא אלא מפני משא הדרך, או שאורחא דמילתא נקט.

32. הקשו התוספות: הלא בכבא קמא צו ב מבואר שאם אינו יכול להוליך את הכסף לירושלים [מחמת קפידת המלכויות וכו'] יכול הוא לקנות בבבל בהמה ולהביאה לירושלים, ותיקשי: הרי טבעא אפירי לא מחללינן! ?

[על מטבע] מחללינן. (33)(34)

אבל פירות הראשונים, שהפרישן למעשר שני, על דינרין של זהב, לדברי הכל מחללינן, כי אפילו בית שמאי הסוברים: זהב "פרי" הוא ביחס למטבע של כסף, מודים הם שביחס לפרי ממש, גם מטבע של זהב, דינו כמטבע.

מאי טעמא, מניין יש להוכיח דבר זה?

מירי דהוה אכסף לבית הלל, דין מטבע זהב, לדעת בית שמאי, אנו למדים מדין מטבע כסף, לדעת בית הלל, כדמפרש ואזיל:

הרי כסף לדעת בית הלל, אף על גב דכספא לגבי דהבא, פירא הוי, שהרי מחללים סלעים של כסף על דינרי זהב.

ומכל מקום, לגבי פירא, פירות ממש, טבעא הוי, ומחללים פירות מעשר שני על סלעים של כסף, שהרי שנינו: לא יעשה אדם סלעים דינרים, משמע שמתחילה נתחללו הפירות על סלעים, ומודים בית הלל שנתקדשו הסלעים בקדושת מעשר.

אם כן, זהב נמי לדעת בית שמאי, יש לומר: אף על גב דדהבא לגבי כספא, פירא הוי, ועל

על רש"י וסובר שבדיעבד אם חילל טיבעא אפירא, מטבע על מטבע, נתפסת בפירא קדושת מעשר.

וברש"י קידושין נה ב כתב שאסור לחלל כסף על בהמה חוץ לירושלים משום "וצרת הכסף בידך". וראה מה שהביא ב"דבר יעקב" מדברי "פני יהושע" ו"כפות תמרים" בביאור שיטת רש"י.

33. אף על פי שביחס לחילול הראשון נחשב הכספא כטבעא, והיה מקום לומר זהו ה"כסף" עליו נאמר "ונתתה בכסף — וצרת הכסף בידך והלכת", מכל מקום לענין החלפת הכסף בזהב, אנו מחשיבים את הכסף כ"פירא".

34. לפי ביאור זה, בית שמאי סוברים כזקנותו של רבי שזהב קונה את הכסף, היות וזהב הוא פרי ביחס לכסף, ובית הלל סוברים כילדותו של רבי, שכסף קונה את הזהב, היות וזהב הוא מטבע ביחס לכסף.

ויש להקשות: וכי אטו משנתינו כבית שמאי היא נשנית!?

תירץ הרמב"ן: היות והמשנה במעשר שני

ותירצו: התם שאני שהפירות הם כבדים להוליק, ולא אפשר אלא לקנות בהמה. והנה לפי דברי רש"י שדין זה נלמד מהא דאמר רחמנא "וצרת הכסף בידך והלכת" וגו', תימה הוא להתיר איסור תורה כדי לחסוך בטירחת הדרך של הפירות. ועוד תיקשי: הרי להלן מה ב אמרינן דאפילו בדיעבד אין נתפסת קדושת מעשר בפירא כאשר מחללים טיבעא אפירא!?

ובריטב"א כתב: דוקא "פירא" כי האי [מטבעות] לא מחללינן או בכל פירי שאינו ראוי לאכלו בירושלים, כגון בהמה טהורה, מחללים. [ראה עוד בתוספות רבינו פרץ].

ועוד כתב בשם רבו: לא אסרה תורה לחלל טבעא אפירי אלא על פירות שיש טורח להוליכן בדרך, כדכתיב: "לא תוכל שאתו כי ירחק... ונתתה בכסף, וצרת הכסף בידך והלכת", אלא דרבנן הוא דגזרו בכל מידי דמיקרי פירא אטו פירא ממש דיקירי, ודוקא היכא דלא מצו למיכל בירושלים. [כלומר, בהמה קל להוליך לירושלים, ולא גזרו אטו פירות כבדים אלא כאשר קונה במטבע דבר שאי אפשר לאכלו בירושלים כגון מטבע]. וראה עוד בריטב"א להלן מה ב שחולק

כן אין מחללים סלעים של כסף על דינרי זהב.

מכל מקום, **לגבי פירא, טבעא הוי**, ומחללים פירות מעשר שני על דינרים של זהב.

וחד משניהם [רבי יוחנן או ריש לקיש] אמר: לא רק בסלעים על דינרים נחלקו בית שמאי ובית הלל, אלא **אף בפירות על דינרין מחלוקת**.

בית שמאי סוברים: דינרים "פירא" הם, ואין מחללים פירות על דינרי זהב, שהרי אין מחללים פירות על פירות.⁽³⁵⁾

ובית הלל סוברים: דינרי זהב "טבעא" הם, ומחללים פירות על דינרי זהב, שהרי מחללים פירות על מטבע.

שואלת הגמרא: **ולמאן דאמר, אף בפירות על דינרין, מחלוקת בית שמאי ובית הלל**.

מה טעם הזכירה המשנה את מחלוקתם לענין חילול סלעים על דינרי זהב, ולא את מחלוקתם לענין חילול פירות על סלעים!?

ארמיפלוגי, עד שהזכיר התנא את מחלוקת בית שמאי ובית הלל, באדם שבא לחלל סלעין של כסף על דינרין של זהב.

לפליג, תוזכר במשנה מחלוקתם בפירות על דינרין, שבית שמאי אומרים: אין מחללין, ואנו נאמר מעצמינו: כל שכן סלעים על דינרים אין מחללין, כי אם זהב ביחס לפירות ממש נחשב כפרי, כל שכן זהב ביחס לכסף.

ומדוע הזכיר התנא דווקא את מחלוקתם לענין חילול סלעים על דינרים!?

ומשנינן: **אי איפלוג במתניתין בפירות על דינרין ולא בסלעים על דינרים**, אכן היינו יודעים את דעתם של בית שמאי, בין לענין פירות על דינרים, בין לענין סלעים על

לחלל שוב את הזהב בכסף, שאין אדם מוצא ליקח צרכיו בזהב, והיות שביחס לכסף, זהב נחשב "פירא", על כן אין מחללים בו, דרחמנא אמר: "וצרת הכסף, ונתת הכסף" מידי דלא מיתזל ולא מפסיד ביה מעשר, ומשום הכי חשיב כפירא לגבי נפשיה מפני ששמיין אותו בכסף ואזלינן ביה בתר בסוף — רמב"ן.

אי נמי להך מאן דאמר דהבא חשוב פירא אף לגבי פירות, ומכל מקום אין נפקא מינה לדינא בזה, היות ולמסקנה רבי יוחנן סבירא ליה דבפירות על דינרי זהב לא פליגי וקיימא לן כוותיה — ר"ן. ולפירוש הר"ן יש לומר: לדעת בית שמאי רק מטבע חריף הוי "טיבעא" [כסף, וכן נחשת, כדלקמן מה א]. אבל לדעת בית הלל כל מטבע הוי "טיבעא" ביחס למטלטלין, על כן

נשנתה כילדותו של רבי, נמצא שאכן לבית הלל הכסף קונה את הזהב, וכך היה רבי שונה את משנתו מתחילה, אך כאשר הפך רבי את משנתו, לא שינה רבי את המשנה במסכת מעשר שני, והלכה בה כבית שמאי, דהיינו בית הלל לפי זקנתו של רבי. והרא"ש תירץ שבימי זקנתו של רבי סבר שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

ושיטת בעל המאור היא דלכולי עלמא זהב פירא וכסף טיבעא, ולא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא לענין מעשר ולא לענין מקח וממכר וראה מה שהקשה הרשב"א על דבריו.

35. ואף על פי שזהב ביחס למטלטלין הוי "טיבעא", מכל מקום היות ואחר כך יצטרך

דינרים.

אבל בדעת בית הלל, היה מקום לטעות, כי הוה אמיןא: הני מילי, לא נחלקו בית הלל על בית שמאי, אלא בפירות על דינרין.

אבל בסלעים על דינרין, מודו להן בית הלל לבית שמאי, דדחבא לגבי כספא, פירא הוי, ולא מחללינן סלעים על דינרין.

קא משמע לן התנא במשנתנו, שבית הלל סוברים: זהב "טבעא" הוא, אפילו ביחס לכסף, וכל שכן ביחס לפירות עצמן.⁽³⁶⁾

אומרת הגמרא: תפתיים, לכאורה יש להוכיח מן המימרא הבאה של רבי יוחנן, דרבי יוחנן הוא דאמר: לדעת בית שמאי אין מחללין פירות מעשר שני על דינרי זהב.

מח-א דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם ללוות מחבירו דינר בדינר, שמא יוקירו הדינרים, ויבא לידי ריבית, כשישלם דינרים יקרים, עבור דינרים זולים שהוא קיבל בהלוואה.

רבי יוחנן דיבר בדינרי זהב, ולשיטת בית שמאי האומרים: דינר זהב "פירא" הוא

ביחס למטבע של כסף, כדמפרש ואזיל, ומכאן מוכיחה הגמרא להלן שרבי יוחנן הוא הסובר: אין מחללים פירות על דינרי זהב.

ומפרשינן: דינר שאמר רבי יוחנן, דמאי הויא, דינר של כסף או דינר של זהב?

אילימא, אם תאמר: כך אמר רבי יוחנן: אסור ללוות דינר של כסף בדינר של כסף.

זה אי אפשר לומר, שהרי כסף לגבי נפשיה [ביחס לעצמו] מי איכא למאן דאמר לאו טבעא הוי, אלא "פירא", הרי אפילו לבית הלל הסוברים כסף ביחס לזהב נחשב "פירא", מכל מקום ביחס לעצמו — כאשר לזה כסף על מנת לשלם במטבעות של כסף, פשיטא שנחשבים הם כ"מטבע", זה כלפי זה, ולא פירא.⁽¹⁾

אם כן לא יתכן לאסור ללוות דינרי כסף בדינרי כסף, כי אפילו אם יתיקרו דינרי הכסף ביחס לדינרי זהב, בכל זאת יהיה מותר לו לשלם בדינרי כסף היות והוא משלם את אותו סכום של דינרי כסף שהוא לזה.

פליגי בחדא, אדמפלגי בסלעים, ליפלגו בפירות, אבל לאיפלוגי בתרוייהו להודיעך כח דבית שמאי ליכא לאקשווי.

1. לגמרא פשוט שדינר של כסף לגבי נפשיה הוי טיבעא, אף על פי שיתכן ודינר של זהב הוי פירא לגבי נפשיה, כמבואר להלן. וטעם הדבר, כתבו בתוספות הרא"ש: היות ועיקר משא ומתן בכסף, אין יוקר וזול ניכר בו, ואינו נראה כריבית. [ראה להלן הערה 4].

וב"שיטה מקובצת" בשם הראב"ד כתב:

מחללין פירות על כסף לבית הלל, אף על פי שאין מחללים פירות על זהב לבית שמאי. וראה בליקוטי רבי עקיבא איגר מה שביאר בזה וברש"ש.

36. כתבו בתוספות הרא"ש: אין להקשות, שיחלקו בשניהם, גם בסלעים על דינרים, לאשמועינן טעמא דבית הלל, וגם בפירות על דינרים, לאשמועינן טעמא דבית שמאי, כי אין דרך התנא לפרש דעתם של בית שמאי.

אבל מעיקרא פריך שפיר, כיון דבלאו הכי